
Transatlantski gospodarski i trgovinski odnosi

DAVOR BOŽINOVIĆ*

Sažetak

U ekonomskom smislu, EU i SAD su dva uzajamno najpovezanija područja u svijetu. Ta povezanost iz dana u dan raste, sve više se transformirajući u – ekonomsku integriranost.

Brojni statistički podaci upućuju na opći zaključak da je u proteklom desetljeću došlo do snažnog gospodarskog integriranja između EU i SAD. Ukoliko se takva tendencija nastavi kroz gospodarsku suradnju, EU i SAD mogle bi biti daleko učinkovitije u ostvarivanju svojih (zajedničkih) ciljeva i interesa, i na širem, međunarodnom planu. Glavni oslonci u gospodarskim odnosima EU SAD proteklih godina bili su sljedeći dokumenti: *Transatlantska deklaracija* (Transatlantic Declaration), *Nova transatlantska agenda* (New Transatlantic Agenda – NTA) i *Transatlantsko partnerstvo* (Transatlantic Partnership).

Uvođenjem eura i kroz pokazatelje njegova jačanja možemo govoriti o stvaranju bipolarnog ustrojstva svjetske novčane strukture.

Ključne riječi: transatlantizam, Nova transatlantska agenda, multilateralizam u gospodarstvu, euro.

Aktualni prijepori između SAD i EU (nekih njenih članica) oko rata u Iraku, potaknuli su neke novinske komentatore i analitičare međunarodnih odnosa na zaključke o "*trajno narušenim odnosima*" ili "*nepremostivom jazu između Europe i Amerike*". Ne umanjujući važnost problema do kojih je došlo u komunikaciji u trokutu Washington-Pariz-Berlin, ovim radom se želi ukazati na manje promatranu, ali i te kako "moćnu" – *gospodarsku* dimenziju odnosa SAD i EU, koja ukazuje na dubinu i isprepletenost veza s obje strane Atlantika što gore spomenute zaključke čini, u dobroj mjeri, pretjeranima.

---

* Mr. sc. Davor Božinović je veleposlanik Republike Hrvatske u Srbiji i Crnoj Gori.

1. Osnovni pokazatelji gospodarske suradnje

Gospodarstvo EU i SAD, svako za sebe, golema je sila. Riječ je o dvije najveće ekonomije u svijetu koje skupa zauzimaju oko polovine planetarnoga gospodarstva.

Tablica 1. Osnovni gospodarski pokazatelji EU i SAD

	EU	SAD
Stanovništvo (u milijunima)	376	273
Površina (u 1000 km ²)	3236	9809
Broj stanovnika na 1000 km ²	115	29
BDP (u milijardama €)	7809	8729
BDP po gl. stanovnika u €	20800	31987

Izvor: EZB (2002/, OECD/2002/ i dr.)

O stvarnoj snazi tzv. realnoga gospodarstva dvaju područja (SAD i euro zone), reprezentativno svjedoče i sljedeće statističke činjenice:

Tablica 2. Rast BDP, potrošačke cijene i stopa nezaposlenosti

	Bruto društveni proizvod			Potrošačke cijene			Stope nezaposlenosti		
	2001.	2002. (prog.)	2003. (pred.)	2001.	2002. (prog.)	2003. (pred.)	2001.	2002. (prog.)	2003. (pred.)
EU	1,5	1,6	2,9	2,5	2,2	1,9	8,1	8,3	8,0
SAD	1,2	2,8	3,6	2,8	1,5	2,6	4,8	5,7	5,2

Izvor: Eurostat, IMF, WTO

Navedeni komparativni pregled pokazuje da se u promatrane tri godine u obje regije bilježi relativno umjeren (naslonjen na razmjerno visoku dostignutu razinu) društveno-ekonomski rast i da je u uzlaznom trendu, umjerena inflacija je padajućeg trenda, a stupanj nezaposlenosti u SAD naspram EU je znakovito (za jednu trećinu) niži.¹

EU i SAD su istodobno i dva međusobno najviše povezana područja u svijetu. Ta povezanost iz dana u dan raste, sve se više transformirajući, prije

¹ Detaljnije o gospodarskom stanju i tendencijama, kao i procesima integracije u EU vidjeti: Vlatko Mileta, *Gospodarska sinteza Europe*, Školska knjiga, Zagreb, 1993, zatim od istog autora *Suvremeni procesi europske integracije*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000, te Carlo Amirante, *Globalisation, the Market, the European Community – a New Economy, New Society, New Democracy*, University of Naples *Frederico II*, Italy, 2002.

svega, u ekonomsku integriranost. Tome u prilog svjedoči podatak da se samo u jednom danu između EU i SAD "okrene" više od 1,25 milijardi €. Transatlantska razmjena obuhvaća približno petinu od ukupne vanjske trgovine svake strane. Međusobna razmjena čini gotovo 40 posto ukupne svjetske razmjene: zajednički udio u svjetskoj trgovini robom iznosi 38 posto, a u svjetskoj trgovini uslugama 42 posto.²

Tablica 3. Međusobni izvoz i uvoz roba i usluga

- u milijardama €

	EU	SAD
Ukupan izvoz	988	862
Ukupan uvoz	952	1.132
Saldo	36	- 270
Izvoz kao udio sv. izvoza	20%	18%
Uvoz kao udio sv. uvoza	19%	22%

Izvor: Eurostat, IMF, WTO

Godine 2000. europski izvoz u SAD iznosio je 260 milijardi dolara, a uvoz iz SAD 196 milijardi €.

Tablica 4. Međusobna vanjskotrgovinska razmjena u robama

- u milijardama €

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Uvoz u EU iz SAD						
Vrijednost	104	113	138	152	161	196
% godišnje promjene	3,6	8,9	21,6	10,3	5,6	22,1
Saldo	-1	1	3	9	22	36

U promatranom razdoblju (1995-1996. godine) vanjskotrgovinska razmjena u robama između dva najveća svjetska partnera bila je relativno uravnotežena. Ona je, za EU, startala s negativnog salda. Od 1998. počinje blagi, a zatim sve intenzivniji rast trgovinske bilance u korist EU, da bi 2000. ona dostigla vrijednost od 196 milijardi €.

Nešto je, pak, drukčija situacija kada je riječ o uslugama:

²

Izvor: Eurostat i USDoC BEA.

Tablica 5. Međusobna vanjskotrgovinska razmjena u uslugama

- u milijardama €

	1995	1996	1997	1998	1999
Izvoz iz EU u SAD					
Vrijednost	60	64	78	77	85
% godišnje promjene	-6,9	7,2	17,9	-1,3	9,4
Uvoz u EU iz SAD					
Vrijednost	58	63	73	77	91
% godišnje promjene	-2,5	8,4	13,6	5,2	15,3
Saldo					
Vrijednost	2	1	5	0	-6

Izvor: Eurostat.

Kao što se vidi, poslije relativno ujednačene razmjene u 1995. i 1996, te pozitivnog salda za EU 1997, u 1998. godini dolazi do potpunog uravnoteženja u međusobnoj razmjeni usluga dva partnera, da bi u 1999. došlo do obrata u korist SAD, jer EU po prvi puta bilježi deficit u vrijednosti od šest milijardi €.

Zanimljiv je i teritorijalni raspored (po odredištu) europskog izvoza:

Tablica 6. Glavna odredišta izvoza iz EU u robama (1999)

Rang	Partner	Postotak od ukupnog EU izvoza
1	SAD	24,1
2	Švicarska	8,2
3	Japan	4,7
4	Poljska	3,8
5	Norveška	3,1
6	Turska	2,7
7	Kina	2,5
8	Mađarska	2,5
9	Češka Republika	2,4
10	Kanada	2,2

Izvor: Eurostat.

Podaci ukazuju da od ukupnog izvoza iz EU najveći postotak odlazi na SAD: blizu četvrtine. Sva ostala odredišta, uključujući i Kinu i Kanadu, daleko su ispod te razine. Slično je i kada se promatra osnovno podrijetlo roba koje se uvoze u EU, koja je dominantno izvozno odredište za SAD:

Tablica 7. Osnovno podrijetlo roba koje se uvoze u EU (1999.)

Rang	Partner	Postotak od ukupnog EU uvoza
1	SAD	20,5
2	Japan	9,1
3	Švicarska	6,8
4	Kina	6,4
5	Norveška	3,8
6	Rusija	3,4
7	Tajvan	2,6
8	Južna Koreja	2,3
9	Poljska	2,3
10	Mađarska	2,2

Izvor: Eurostat

Međusobnom gospodarskom integriranju još više pridonose i međusobne izravne investicije (FDI): više od 60 posto inozemnih izravnih investicija u SAD dolazi iz Europe, a istodobno 45 posto američkih stranih investicija završi u Europi. Na taj su način dva gospodarstva jedan drugom ne samo najveći gospodarski partner, već i najveći izvor i najčešće odredište za ulaganja izvan svog područja.

Tablica 8. Međusobna inozemna izravna ulaganja (FDI)

– tijekovi, u milijardama €

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ulaganja SAD u EU						
Vrijednost	24	20	21	61	75	40
Kao % FDI u EU	65	63	54	57	65	61
Ulaganja EU u SAD						
Vrijednost	25	17	48	133	197	84
Kao % EU FDI u inoz.	54	36	44	60	66	52

Izvor: Eurostat

Navedeni podaci pokazuju da se od 1998. udio stranih investicija iz jednog područja u drugo (EU-SAD) formirao na razini od oko 60 posto. Ulaganja SAD u EU su u promatranom razdoblju bila najveća 1999. kad su iznosila 75 milijardi €, što je činilo gotovo dvije trećine ukupnih inozemnih ulaganja. Za ulaganja iz EU u SAD godišnje su oscilacije nešto izraženije, što je razumljivo s obzirom na to da je to razdoblje priprema EU za ujedinjenje. Od 1998. do kraja promatranog razdoblja i ona su se, kao i američka, našla na razini od oko 60 posto ukupnih izravnih plasmana EU u svijetu. EU ulaganja u SAD su najveći apsolutni iznos također ostvarila 1999. pa se ta godina u pogledu međusobnih izravnih ulaganja za sad pokazuje rekordnom. Iz EU u SAD, naime u toj je godini plasirano investicija u vrijednosti 197 milijardi €, što je činilo točno dvije trećine ukupnih izravnih ulaganja EU u svijetu.

Međutim, 2000. dolazi do značajnog pada (sa 197 milijardi € na 84 milijarde), tako da u toj godini ulaganja u SAD čine tek nešto više od polovine ukupnih izravnih inozemnih ulaganja iz EU. Iako su se u vrijednosnom smislu FDI iz EU u SAD učtverostručila u usporedbi s 1995, u relativnom smislu (kao postotak ukupnih izravnih ulaganja), ona su ispod razine zabilježene još u 1997. Do pada ulaganja došla je i s američke strane: s "rekordnih" 75 milijardu € u 1999. na samo 40 milijardi u 2000. No, kako je riječ o godini 2000. koja je za EU i u gospodarskom smislu bila "povijesna", s obzirom na to da je operativno uveden u opticaj euro kao zajednička valuta, to djelomice može objasniti činjenicu da se kapital i u EU i u SAD opredijelio više ostati u "unutarnjim granicama".³

Svi navedeni podaci upućuju na opći zaključak kako je u prošlom desetljeću došlo do snažnoga gospodarskog integriranja između EU i SAD. Ukoliko se takva tendencija nastavi (a razdoblje nakon 2000. će u tom smislu biti indikativno), kroz gospodarsku suradnju, EU i SAD mogle bi biti daleko učinkovitije u ostvarivanju svojih (zajedničkih) ciljeva i interesa, i na širem, međunarodnom planu.

2. Osnovni dokumenti na kojima se temelji gospodarska suradnja

Glavni oslonci u gospodarskim odnosima EU SAD proteklih godina bili su sljedeći dokumenti: *Transatlantska deklaracija* (Transatlantic Declaration), *Nova transatlantska agenda* (New Transatlantic Agenda – NTA) i *Transatlantsko partnerstvo* (Transatlantic Partnership).

Transatlantska deklaracija je usvojena 1990. godine i u njoj su postavljena načela na kojima se temelji širenje gospodarske suradnje dva moćna part-

3

Kad je riječ o FDI koje se odnose na dionice, u 1999. godini one su iz SAD u EU iznosile 399 milijardi €, a iz EU u SAD 597 milijardi (podaci *Eurostata*).

nera na područjima: liberalizacije, međusobne konkurencije, OECD-a, kao i na područjima izobrazbe, znanosti i kulture. EU-US. Dogovoren je i mehanizam dvogodišnjih summita i ministarskih sastanaka, zatim ad hoc Trojka/Predsednički sastanci s Državnim tajnikom i brifinzi o Evropskoj političkoj suradnji (sada CFSP).

Nova transatlantska agenda (NTA) skupa sa Zajedničkim Akcijskim planom EU-US (Joint EU-US Action Plan) prihvaćena je 1995. NTA i Zajednički akcijski plan čine okvir za partnerstvo i suradnju širokog spektra aktivnosti, a što je definirano kroz četiri poglavlja. Gospodarskoj suradnji, kroz različita ekonomska i trgovinska pitanja, posvećena su čak dva poglavlja NTA. U prvom se tretiraju pitanja glede zajedničkog nastupa u cilju širenja svjetske trgovine i ostvarivanja čvršćih gospodarskih odnosa, a drugi se odnosi na "izgradnju mostova preko Atlantika". Zajednički Akcijski plan sadrži 150 specificiranih zadataka o kojima su se suglasile dvije supersile. Riječ je širokom spektru zajedničkih aktivnosti: od promocije političkih i gospodarskih reformi, primjerice u Ukrajini, do borbe protiv AIDS-a; od smanjivanja prepreka u transatlantskoj trgovini i ulaganjima, do unapređenja veza među sveučilištima s obje strane Atlantika. Zajednički akcijski plan je ambiciozan program, okrenut budućnosti s implikacijama na sva područja i europske i američke cjeline: od poslovnog svijeta do pojedinca.

Na području gospodarstva EU i SAD najčešće rade zajedno u okviru Transatlantskog gospodarskog partnerstva i pod multilateralnim "kišobranom" Svjetske trgovinske organizacije (STO). Transatlantsko gospodarsko partnerstvo (TEP) pokrenule su EU i SAD na summitu u Londonu u svibnju 1998. TEP je proširio pristup gospodarske suradnje definiran u NTA. U njemu su sadržani i bilateralni i multilateralni elementi. Bilateralnim je cilj ukloniti tehničke barijere u trgovini, dok je cilj drugog dijela promicanje dalje multilateralne liberalizacije – udruživanjem snaga na rješavanju pitanja međunarodne trgovine. Inovativni aspekt tog prijedloga je da se u cjelokupni proces integriraju sva relevantna pitanja od biznisa, preko zaštite okoliša do zaštite interesa potrošača. Ipak, još je rano govoriti što će proizaći iz ovog partnerstva.

U Bonskoj deklaraciji usvojenoj 21. lipnja 1999. na EU – SAD summitu u Bonnu, obje strane su se obvezale na "puno i jednako partnerstvo" u gospodarskim, političkim i sigurnosnim pitanjima. Tako eksplicitno međusobno priznavanje predstavlja korak naprijed u odnosu na NTA. Bonska deklaracija definira smjer i način na koji EU i SAD žele graditi odnose u sljedećem desetljeću i oslanja se na NTA proces.

3. Bilateralni odnosi EU – SAD kao pokretačka snaga programa multilateralizma u gospodarstvu

EU se principijelno zalaže za promaknuće otvorene i fer trgovinske suradnje sa svim partnerima. To je najbolje dokazala svojim zalaganjem da se uspješno pokrene Svjetska trgovinska organizacija (World Trade Organisation, WTO).⁴ Kao dvije najveće trgovinske sile, EU i SAD danas imaju prevladavajući utjecaj na svjetsku trgovinu i investicije. Ali, za EU je vrlo važno surađivati i sa svim drugim trgovinskim partnerima. Zato se EU zalaže za jačanje multilateralnog sustava trgovine i za unošenje u NTA odredbi kojima bi se u tom cilju usmjeravali svjetski trgovinski i gospodarski odnosi. U tom su kontekstu, SAD zaključile Sporazum o informatičkoj tehnologiji i osnovni Sporazum o telekomunikacijskim uslugama kojima se liberalizira obujam trgovine i usluga vrijedan približno trilijun €. Nedavno su dvije super sile potpisale i Sporazum o financijskim uslugama.

Središnje pitanje bilateralnog gospodarskog odjeljka NTA temelji se na ideji stvaranja Novog transatlantskog tržišta (New Transatlantic Market Place, NTAM). To bi se trebalo postići postupnim ukidanjem barijere za protok robe, usluga i investicija između EU i SAD.

4

WTO predstavlja pravni i institucionalni temelj multilateralnoga trgovinskog sustava koji se postupno razvijao tijekom posljednjih pedeset godina. STO je nastao nakon posljednjeg i najvećeg kruga pregovaranja u sklopu GATT-a, nazvanog Urugvajskim krugom, jer su pregovori lansirani u urugvajskom gradu Punta del Este 1986. godine. Parafiranje Završnog akta Urugvajskog kruga uslijedilo je u travnju 1994. Akt je stupio na snagu nakon ratifikacije zemalja originalnih članica GATT-a i potpisan je u Marakešu 15. siječnja 1995. WTO je odgovoran i za kontrolu multilateralnog trgovinskog sustava i predstavlja forum za kontinuirano pregovaranje o liberalizaciji trgovine robom i uslugama, ukidanju barijera i razvoju pravila za nova područja koja su povezana s trgovinom. WTO, isto tako, pruža vladama zemalja članica osnovne ugovorne okvire za utvrđivanje i provođenje njihovih trgovinskih zakonodavstava. Osnovna načela na kojima se temelji multitrговinski sustav utvrđena su osnivanjem GATT-a i drugih multilateralnih institucija koje se bave unapređivanjem međunarodne gospodarske suradnje, kao što su Svjetska banka (World Bank – WB) i MMF (International Monetary Fund – IMF). Opći sporazum o carinama i trgovini prihvatile su 1947. godine 23 zemlje. Od tada do danas GATT je prošao mnoge promjene i neprestano se dograđivao kroz mnoge krugove pregovaranja. GATT se temelji na osnovnim načelima, među kojima je prvi nepovredivost nediskriminacije, kojemu je eksterna komponenta klauzula najvećeg povlaštenja, a interna komponenta "nacionalni tretman". Na klauzuli najveće povlasti (*Most Favoured Nation Clause, MFN*) počiva čitavo zdanje GATT-a i STO-a. Pojednostavljeno ono znači da ako jedna zemlja drugoj pruži povlasticu, primjerice smanji carinu za neki proizvod, onda mora odmah i bezuvjetno istu povlasticu, odnosno tretman proširiti na sve ostale zemlje koje su pristupile GATT-u, odnosno STO-u. Načelo nacionalnog tretmana komplementarno je rečenom, jer se od ugovornih stranaka zahtijeva da se uvozni proizvod ne tretira nepovoljnije od istoga takvog domaćeg proizvoda. Ovo se pravilo naročito primjenjuje u području unutarnjeg oporezivanja, npr. u slučaju trošarina, kao i u javnim nabavkama. Od ostalih važnih načela bitno je ono koje se odnosi na količinska ograničenja čija se primjena zabranjuje, jer je po pravilima STO dozvoljena zaštita domaće industrije isključivo kroz carine. Naravno, od opisanih pravila postoje iznimke, ali je to posebna tema.

Vežano na STO treba još istaknuti da ona nije jednostavno proširenje GATT-a, jer su obveze uspostavljene unutar ove organizacije čvrste i određuju kako vlade zemalja članica moraju primjenjivati trgovinsko zakonodavstvo. Dalje, većina ugovora u sklopu STO je multilateralna (kod GATT-a su prevladavali multilateralni ugovori), a STO ima i učinkovitije postupke za rješavanje sporova (detajnije vidjeti iz citirane knjige dr. Vlatka Milete.)

U prvih pet godina postojanja NTA upravo se i radilo na nekoliko prioriteta pitanja s ciljem olakšavanja trgovine i ulaganja na relaciji EU – SAD. U utvrđivanje tih prioriteta aktivno su se uključile udruge poslodavaca, potrošača i djelatnika s područja zaštite okoliša s obje strane Atlantika, a koje su inače angažirane u okviru Transatlantskog bussiness dijaloga (Transatlantic Bussiness Dialogue, TABD), Transatlantskog dijaloga potrošača (Transatlantic Consumer Dialogue, TACD), Transatlantskog ekološkog dijaloga (Transatlantic Enviromental Dialogue, TAED) i najnovijeg Transatlantskog dijaloga potrošača (Transatlantic Labour dialogue, TALD) kojemu je cilj da uključi u ove dijaloge i predstavnike civilnog društva. Takav način djelovanja – kroz formu dijaloga ljudi i organizacija koji i te kako imaju utjecaja na donošenje odluka – u odnosima EU i SAD potaje sve značajniji.

Od usvajanja NTA zabilježen je napredak u raznim područjima. Tako je, na primjer, 1. prosinca 1998. stupio na snagu Sporazum o međusobnom priznavanju (Mutual Recognition Agreement, MTA) koji se odnosi na telekomunikacijsku opremu, farmaceutske proizvode, medicinske uređaje, elektromagnetsku kompatibilnost, rekreacijsku opremu i sl. Ovim sporazumom omogućuje se međusobno usklađivanje sa standardima i propisima između EU i SAD, na koji se način trebaju značajno smanjivati troškovi proizvođača s obje strane Atlantika, te bi tako cijene tih proizvoda, u odnosu prema trećoj strani, trebale biti konkurentnije.

Značajni se naponi ulažu i na području definiranja propisa kojima se uređuju odnosi na tzv. Novom transatlantskom tržištu. Nakon Washingtonskog summita, prosinca 1997, izdano je zajedničko priopćenje u kojem je podvučen značaj očuvanja visoke razine zaštite potrošača i okoliša, ali i upozoreno na potencijalnu opasnost od razvijanja divergentne regulative i propisa što bi u budućnosti moglo postati plodno tlo za pojavu novih sporova i problema.

Na istom je summitu razmotreno i pitanje elektroničke trgovine s bezbroj kompleksnih pitanja koja prate to područje. Dogovoreno je da se zajednički djeluje i radi u međunarodnim forumima kako bi se osiguralo da kupovina i prodaja elektroničkim putem, primjerice preko Interneta, ne povlači nove dopunske poreze i takse, te da se stimulira i ohrabri otvoreni dijalog između vlade i privatnog sektora o utvrđivanju propisa s ovog područja. Ovo je jedan od dobrih primjera kako se transatlantskom gospodarskom suradnjom može pomoći u stvaranju pritiska na utvrđivanje međunarodno koherentnog i koordiniranog pristupa u rješavanju nekog konkretnog pitanja.

Na Bonnskom summitu EU-SAD, 25. lipnja 1999, dogovoren je čitav niz načela za rano upozoravanje na temelju postojećih mehanizama utvrđenih NTA-om i Transatlantskim gospodarskim partnerstvom radi identificiranja i prevencije potencijalnih problema, prije svega u ranoj fazi nastanka, a u cilju sprečavanja konflikata i lakšeg rješavanja prije nego se odnosi pretvore u rizik koji može ugroziti mnogo šire odnose i partnerstvo između EU i SAD. To nije jamstvo za rješavanje problema, ali predstavlja ozbiljan napor u vođenju računa o interesima obje strane prilikom donošenja političkih, za-

konodavnih i drugih odluka. Sve ovo potvrđuje postojanje suradnje u definiranju propisa i ostalih zakonskih pitanja između dva područja.

Osim se dosta pozornosti posvećuje pitanjima donošenja zakona i utvrđivanja propisa, značajan napredak je učinjen i na planu smanjivanja drugih barijera u trgovinskim odnosima EU – SAD. Potpisan je čitav niz značajnih sporazuma i pokrenut velik broj inicijativa što govori o dubini i širini suradnje i jačanju ukupnih odnosa dvaju partnera. U tom smislu posebno treba istaknuti:

- Potpisivanje *Sporazuma o suradnji i međusobnoj pomoći na području carina* na Summitu u Haagu u svibnju 1997. godine koji sadrži pitanja, kao što su: pojednostavljenje procedura, razmjena podataka i osoblja i povećanja razina suradnje u istragama i rješavanju problema kod sumnjivih radnji;
- Pregovori o novom sporazumu u oblasti primjene *Zakona o konkurenciji* kojim se želi poboljšati suradnja vezana za EU – SAD Sporazum iz 1991. godine;
- Potpisivanje *Sporazuma o veterinarskoj ekvivalenciji* (Veterinary Equivalence) 20. srpnja 1999. kojemu je cilj olakšati trgovinu živom stokom i životinjskim proizvodima.

Posljedice različitih propisa u tako osjetljivim i značajnim područjima, kao što su biotehnologije, sigurnost hrane, privatnost podataka i slično, potvrdile su potrebu povećanja razine i kvalitete bilateralne suradnje. Imajući to u vidu, EK je u ožujku 1998. izradila prijedlog za izgradnju spomenutog Novog transatlantskog tržišta – NTM. Temeljem tog prijedloga, na Summitu EU i SAD u Londonu, 18. svibnja 1998. godine postignut je dogovor o pokretanju Transatlantskog gospodarskog partnerstva (Transatlantic Economic Partnership, TEP).

TEP je značajna inicijativa kojoj je cilj otkloniti prepreke u trgovini preko Atlantika i stimulirati zajednički rad na postizanju multilateralne liberalizacije. Ona ima i svoje političke dimenzije, jer je jasno da čvršći gospodarski odnosi pridonose poboljšanju i učvršćenju sveukupnih odnosa.

Nakon intenzivnih pregovora između EK i administracije SAD u studenom 1998. dogovoren je radni program za implementaciju TEP s točno naznačenim ciljevima i rokovima. Program je 9. studenog iste godine dobio potporu Vijeća za opća pitanja EU. Njegov je osnovni cilj intenzivirati i proširiti multilateralnu i bilateralnu suradnju EU i SAD i dogovoriti zajedničke akcije u oblasti trgovine i investicija.

Na bilateralnom planu, ovaj projekt sadrži prijedloge o ukidanju zakonskih barijera u oblasti trgovine robom i uslugama putem brojnih kontakata i višeg stupnja suradnje među institucijama koje propise donose. Time se treba omogućiti pokretanje pregovora o uzajamnom priznavanju tehničke regulative i stručnih kvalifikacija. Plan, također, predlaže zajedničko djelovanje i

suradnju na području javnih nabava i intelektualnog vlasništva, zaštite potrošača i zdravlja bilja, biotehnologije, zaštite okoliša i sigurnosti hrane.

Na multilateralnom planu u Programu se predlaže održavanje redovitog dijaloga EU i SAD kako bi se postigao viši stupanj razumijevanja oko ključnih pitanja koje treba otklanjati u novim multilateralnim pregovorima o trgovini koji su počeli 2000. godine. Među njima se nalaze i pitanja: implementacije sporazuma WTO, rješavanje sporova, područje usluga, poljoprivreda, trgovinske olakšice, carinske tarife industrijskih proizvoda, pravo na intelektualno vlasništvo, investicije, konkurentnost, javne nabave, zaštita okoliša, pristupanje WTO, problematika zemalja u razvoju, elektronička trgovina, radni standardi i sl.

4. Uspostavljanje veza među ljudima s obje strane Atlantika – izgradnja mostova preko Atlantika

Od početka novog razdoblja u transatlantskim odnosima, inauguriranog potpisivanjem NTA u prosincu 1995, ocijenjeno je kako taj program treba biti kreiran i napisan, ne samo od vlada, već uz puno prisustvo svih naroda i građana s obje strane Atlantika. Na taj je način, "izgradnja mostova" između različitih zajednica s ova dva područja postala jedan od četiri temeljna cilja NTA. Zapravo je upućen poziv poslovnim ljudima, članovima parlamenata, znanstvenicima, akademskim građanima, članovima sindikata i različitim skupinama građana – svim sudionicima civilnog društva s obje strane Oceana, da ojačaju veze sa svojim transatlantskim partnerima, da razmjenjuju iskustva do kojih dolaze suočavajući se s izazovima takve suradnje i komunikacije i da daju svoj doprinos u ostvarivanju postavljenih ciljeva. Posebno je težište stavljeno na razvijanje veza na području komunikacija i naobrazbe, jer su te veze ocijenjene jednim od glavnih stupova i europskog i američkog društva. Pokrenut je velik broj konferencija i drugih međunarodnih okupljanja s ciljem razrade specifičnih projekata. Tome su doprinijele i nove tehnologije koje su omogućile ljudima s obje strane Atlantika da se okoriste širokim mogućnostima češće komunikacije.

Svjesni činjenice da su, općenito promatrano, građani SAD manje informirani o onome što se dešava u Europi, nego što su Europljani informirani o SAD, EK je 1998. pokrenula ambiciozni program o uspostavi mreže EU centara u SAD. Za tu je svrhu izabrano nekih desetak od ukupno prijavljenih 69 prestižnih sveučilišta u SAD. EU centri imaju za cilj unaprijediti ciljeve NTA kroz povezivanje ljudi, veće razumijevanje u SAD i EU za njihove politike i širenje saznanja o važnosti politike, gospodarstva i kulture u međusobnim odnosima.

Znatan dio aktivnosti na promociji dijaloga između različitih skupina ljudi s obje strane Atlantika je Transatlantski dijalog poslovnih ljudi (TADB). Pokrenule su ga u Sevilli u studenome 1995. Europska komisija i Vlada SAD.

TABD je i proces usmjeren ka poslovanju u okviru kojeg se poslovni lideri s objiju strana Atlantika susreću radi dogovora u izradi zajedničkih preporuka. Glavni cilj je promicati trgovinske i investicijske mogućnosti tako što će se uklanjati prepreke za vođenje učinkovitog međunarodnog biznisa.

Svake godine TABD okuplja stotine lidera iz poslovnog svijeta EU i SAD i visoke predstavnike Europske komisije i Administracije SAD na dvodnevnom konferencijama. Između ovih godišnjih konferencija, rad se odvija kroz brojne radne skupine čiju aktivnost nadgleda stalni komitet na razini izvršnih direktora. Preporuke TABD iznosi njegov predsjedavajući na Sumitu EU-US.

TABD se dosad pokazao vrlo korisnim kod usvajanja više sporazuma i preporuka (primjerice EU-US Mutual Recognition Agreement on Conformity Assessment Procedures, 1997, zatim Information Technologies Agreement usvojen u okviru STO također 1997.), a pokazao se korisnim i prigodom rješavanja problema koji se tiču legislative SAD o sankcijama u eksteritorijalnim pitanjima.

Transatlantska inicijativa malog biznisa (TASBI) pokrenuta je u Chicagu na TABD Konferenciji u studenome 1996. Ona predstavlja zajednički EU-SAD program usmjeren prije svega na stimuliranje malih i srednjih poduzeća (SMEs) s obje strane Atlantika radi sklapanja poslovnih saveza i partnerstva. Drugi je cilj razvijati sustav i bazu podataka koji trebaju pomoći malim i srednjim poduzećima da upoznaju i ekonomsko okruženje u svakoj pojedinačnoj regiji i time olakšati stvaranje partnerstva preko Atlantika.

5. Osnovni gospodarski sporovi

U svijetlu tako snažnog procesa gospodarskog integriranja ne mogu iznenaditi određeni transatlantski trgovinski i širi gospodarski konflikti. Oni se dešavaju često i na različitim područjima: primjerice, kod zaštite potrošača koju je zavela EU da bi se zaštitila od hormonski tretiranog mesa ili genetički modificirane hrane ili vezano za direktive EU o zaštiti podataka. Tako, usprkos brojnim inicijativama i naporima za razvijanje i proširenje gospodarske suradnje, postoji čitav niz barijera koje još uvijek priječe i usporavaju trgovinu i investicije i razvoj transatlantskog tržišta.⁵ Od aktualnih sporova mogu se spomenuti: Zakon Helms – Burton i D'Amata, donesen u jeku krize bolesti "ludih krava", s prijedlogom o zabrani trgovine životinjskim proizvodima koji sadrže rizične materije, zakoni SAD koji se odnose na poduzeća koja se bave vanjskom trgovinom, poseban režim EU o uvozu banana, problematika spajanja Boeinga i Mcdonald DC i dr.

5

O tome postoji niz podataka i informacija u redovnim godišnjim izvješćima EK i trgovinskih predstavnika SAD, a najnovija izvješća su dostupna na Internet adresi: <http://europa.eu.int/comm/trade/pdf/usrbt2000.pdf>.

Ipak, ti i takvi sporovi koji su se naročito očitovale posljednjih godina i mjeseci i koja nailaze na iznimnu pozornost najšire javnosti i analitičara, ne bi trebalo precjenjivati: ona se tiču samo dva postotka u cjelokupnoj razmjeni roba i usluga, dok se 98 posto transatlantske trgovine odvija bez ikakvih problema, a prošlogodišnji sporazum u svezi banana, primjerice, na najbolji način potvrđuje kako je moguće naći rješenja i za neke od dugotrajnih problema. Ipak, u novije vrijeme najviše pozornosti izazvao je tzv. slučaj čelika.⁶

Primitak novih država u EU (tzv. veliko proširenje), također je još jedan "kamen spoticanja" u gospodarsko-političkim odnosima EU-SAD. Tako se s procesom otvara i opasnost da te zemlje budu uvučene u diplomatsku "unakrsnu vatru" koja prijeti prerasti u novi transatlantski trgovinski spor između SAD i EU. Poslije spomentih sporenja oko čelika i poljoprivrednih potpora (koja su još uvijek u tijeku), SAD je postao osjetljiv na sve signale koji dolaze iz EU tretirajući ih kao neku vrstu prijetnje ili kazne. SAD je krenuo u ofenzivu ne bi li spriječio EU da izvrši pritisak na zemlje kandidate da napuste ili drastično izmjene sadašnje bilateralne trgovinske sporazume koje imaju sa SAD.

Trgovinski zvaničnici SAD ističu da su sadašnji tzv. bilateralni investicijski sporazumi (Bilateral Investment Treaties – BITs) zaključeni sa zemljama kandidatima od vitalnog značaja za američke investicije u zemljama Središnje i Istočne Europe, te da bi njihovo uklanjanje bilo "apsolutno kontraproduktivno".

S druge strane, zemlje kandidati su dobile jasnu poruku iz Bruxellesa da ti sporazumi nisu kompatibilni sa članstvom u EU, niti s postojećim trgovinskim ugovorima EU – SAD.

6

Možda je upravo "slučaj čelik" tipičan za sporenja ove vrste na relaciji EU-SAD. Ovaj je "slučaj" krenuo je kada je SAD nametnuo carine na uvoz čelika iz EU od 30 posto na više kategorija proizvoda. Prepirka između EU i SAD kulminirala je u trenutku kada je WTO odobrio SAD-u ispitivanje zaštitnih mjera koje je EU prihvatila u ožujku kao odgovor na "Bush-ove uvedene carine". Činjenicu da je SAD prvo nametnuo visoke uvozne carine, a potom – koristeći WTO – davao lekcije o subvencijama, mnogi analitičari i kroničari gospodarskih događanja na relaciji dviju gospodarskih vele sila ocjenjuju licemjernim. SAD se oštro suprotstavlja optužbama da su njihove uvozne carine na čelik poremetile svjetsko tržište čelika, te uporno tvrdi kako su one opravdane sukladno posebnim WTO-vim pravilima o zaštitnim mjerama. EU, s druge strane, inzistira na jednakoj primjeni WTO za sve sudionike i tvrdi da je pretjerana upotreba zaštitnih mjera samo znak poremećaja na nekom tržištu. Argumentacija EU je da su zaštitne mjere uvedene radi sprečavanja da proizvodi od čelika preplave njezino tržište, i to opozivanjem pretjeranog uvoza iz SAD po stopi od 14,9 do 16 posto. SAD, pak, optužuje EU da "čitav niz godina" ne postupa sukladno pravilima WTO o ispitivanju tzv. trgovinskih trendova (prema načelnom dogovoru, naime, zaštitne mjere EU uvedene kao privremene za razdoblje od šest mjeseci.). Najnovije vijesti (kraj 2002. godine) govore da je EU je odlučila pričekati s nametanjem sankcija u vrijednosti od 300 milijuna USD do ožujka 2003, kada se trebala održati WTO panel za rješavanje sporova.

Na temu aktualnih sporova, govori i podatak da je WTO je 30. kolovoza 2003. godine poduprla zahtjev EU o uvođenju sankcija ako SAD ne promjeni svoj sustav poreznih olakšica. Naime, porezni sustav SAD-a američkim tvrtkama koje preko svojih podružnica trguju u inozemstvu (*Foreign Sales Corporation – FSC*) odobravaju poreznu olakšicu na porez za vanjsku prodaju. Najveći su korisnici navedene olakšice tvrtke *General Electric* i *Boeing*, ali i podružnice europskih tvrtki, kao što su: *British Petroleum*, *Unilever*, *BASF*, *Daimler Benz* i sl., koje također imaju koristi od takvog sustava. WTO je sustav FSC poreza proglasio nezakonitom izvoznom subvencijom u veljači 2000. godine, a u siječnju 2002. Prizivno tijelo WTO (*Appellate Body*) odbilo je žalbu SAD za promjenu te presude. Inače, pozadina ovog slučaja seže čak u 1971. godinu. (O tome i drugim WTO sporovima opširnije na Internet adresi: <http://europa.eu.int/comm/trade/miti/dispute/wn.htm>; <http://mkacceb.eu.int/miti/dsu?FICHE=GO&CASE=WT/DS108.>)

Treća strana – države kandidatkinje, koje su se našle između "dvije vatre", shvaćaju da se ne radi samo o pravnom, već i o političkom pitanju i, naravno, strahuju kako će se cijela debata i njezin krajnji ishod odraziti na njihove trgovinske odnose sa SAD, kao njihovim drugim trgovinskim partnerom. Stoga je za očekivati da će one nastojati biti neka vrst katalizatora ili posrednika u cijeloj toj priči i pokušati uvjeriti Komisiju EU da, ako ne cijeli, ono makar pojedini dijelovi sporazuma, ostanu na snazi. Opet, ako zbog preuzetih obveza spram EU budu prinuđene odreći se sadašnjih sporazuma, za očekivati je da će one nastojati dobiti priznanje da SAD "nije uvrijeđen i da prihvaća datu situaciju".

Na cijelu situaciju reagirali su, naravno, i oni koji bi najviše bili pogođeni eventualnim dokidanjem ovih sporazuma – američki investitori i gospodarstvenici. Oni su kontaktirali svoje trgovinske predstavnike u zemlji i Bruxellesu požurujući ih da djeluju sukladno postojećim naznakama koje predstavljaju prijetnju trgovini. Američki gospodarstvenici u postojećim bilateralnim sporazumima vide zaštitu svojih kompanijskih interesa. Postojanje sporazuma šalje jasan signal investitorima, a njihovo dokidanje uvjetovalo bi nesigurnost zaštite prava američkih korporacija, što bi opet moglo znatno utjecati na njihove buduće investicijske odluke. Dužnosnici iz Bruxellesa, pak, smatraju da je punopravno članstvo kandidata u interesu onih tvrtki koje investiraju kod njih. Tim više, nema evidencije da nepostojanje BIT-a sprečava američke tvrtke da ulazu u 15 postojećih država-članica. Promjene postojećih bilateralnih sporazuma nužne su jer su oni u suprotnosti s važećom EU legislativom, odnosno s *acquis communautaire*. Njihovo održanje bi omogućilo američkim tvrtkama da preko država koje polovinom 2003. godine ulaze u EU (tzv. veliko proširenje EU) uživaju korist od jedinstvenog tržišta koje se time stvara, zaobilazeći sadašnju strožiju regulativu na pojedinim područjima.

Iz naprijed navedenog vidno je kako se mnogim pravilima igre i u SAD i EU, pod krinkom zaštite potrošača, a velikim dijelom upravo podizanjem njihovih poreznih obveza, zapravo grade pozicije za trgovinske pregovore s prilično sporenja, te određenim smicalicama. SAD, inače glavni zagovornik globalizacije i liberalizacije svjetske trgovine, donekle mijenja politiku. Najprije je trgovinske partnere "isprovocirao" uvođenjem carina na uvoz čelika, potom ih i "zaprepastio" povećanjem poticaja za poljoprivredne proizvode. Takvi su potezi Washingtona, naravno, izazvali burne reakcije u "ostatku svijeta", prijeteci da se otvori nova faza trgovinskog rata. Analitičari smatraju da su dva osnovna uzroka uskrsnuća protekcionizma u SAD. Prva je sama slabost gospodarstva, koje se od šoka izazvanog terorističkim napadima 11. rujna ne oporavlja onako brzo kako je bilo očekivano, a drugi je nova rudna pregovora o liberalizaciji trgovine koja je dogovorena na skupu WTO u Dohi.⁷

7

srpanj 2001.

U vrijeme snažne ekspanzije američkog gospodarstva 90-ih godina prošlog stoljeća Washington je, naime, upozoravao Europu i Japan da SAD ne može biti "jedina oaza rasta", te da svoje gospodarske probleme trebaju rješavati poticanjem domaće potražnje, a ne izvozom. EU i Japan to nisu slušali i takvo je stanje bilo održivo sve dok SAD-u nije zaprijetila recesija. Kad je američka privreda počela slabiti, predsjednik George W. Bush pustio je pod političkim i pritiskom lobista, te se odlučio za protekcionizam.

Nakon uvođenja carina na uvoz čelika i do 30 posto, te povećanja potpora poljoprivredi, što analitičari tumače i kao pokušaj prisiljavanja EU da ukine izvozne subvencije poljoprivrednim proizvodima, a što uvelike šteti nerazvijenim zemljama, prijeti opasnost obaranja cijene poljoprivrednih proizvoda na svjetskom tržištu.

EU, koja nije tim povodom ostala "dužna", razmatra mogućnost većeg uvoza žita iz zemalja središnje i istočne Europe – budućih njezinih članica, a smanji uvoz iz SAD, zbog čega su Amerikanci oštro protestirali, a u međuvremenu su zaratili i sa svojim velikim trgovinskim partnerom – Kanadom, jer razmatraju uvođenje carina na uvoz nekih vrsta kanadskog drva, pa Ottawa prijeti tužbom WTO i trgovinskom sudu NAFTA-e.⁸

6. Međusobni odnosi europske valute – eura i američkog dolara

Kada se postavi pitanje odnosa europske valute, eura – € i SAD dolara, prva asocijacija je: radi li se o partnerstvu ili (i tu) promatramo, bolje reći sudjelujemo u svojevrsnom "boks meču". U pokušaja odgovora na to "obično" pitanje, treba podsjetiti da je jedinstvena europska valuta – €, stvorena je 1. siječnja 1999. i da se (za sada) odnosi na monetarnu uniju od dvanaest europskih država. Najmlađa svjetska valuta, koja je s monetarnog (gospodarskog, ali i psihološkog) tržišta "otjerala" neke od najstarijih europskih novčanica, pokriva zonu od 300 milijuna stanovnika starog kontinenta. U momentu uvođenja €, ovo je područje predstavljao 19,4 posto svjetskog GDP-a, što je tek neznatno manje od postotka GDP koji pokriva SAD dolar: 19,6 posto.

Europska jedinstvena valuta je potvrdila značaj EU kao trgovinske sile u svijetu s udjelom od 18,2 posto u svjetskoj trgovini što je gotovo jednako udjelu SAD. Izvoz iz € zone je 25 posto veći od izvoza u SAD i dva puta veći od Japana. Od € se s pravom očekuje još značajnija uloga u budućnosti i prvi monetarni učinci njenog uvođenja (prvo izjednačenje sa SAD dolarom, a zatim i rast iznad njega) govore u prilog toj tezi.

8

Sjeverno američka zona slobodne trgovine.

Pojavljivanje € je u samom startu izazvalo pozitivan učinak. Gospodarska i monetarna stabilnost u € zoni su porasle, smanjeni su troškovi poslovanja na temelju promjena valuta i rizika vezanog na fluktuacije valutnih tečajja, a potaknut je i gospodarski rast. Ovo su sve mogle biti i dobre i korisne vijesti i za SAD, jer je na taj način ojačana i globalna ekonomska stabilnost. Američki izvoznici u EU i investitori u EU, temeljem toga, imaju manje troškove. Rast gospodarstva u Europi je potaknut, što je otvorilo nove šanse za američki poslovni svijet. SAD je dobio novu priliku pridružiti se u poslu stvaranja novog i snažnog partnerstva s Europom o globalnim ekonomskim i financijskim pitanjima.

Iako SAD dolar ima dominantnu ulogu u svjetskoj privredi, nova europska valuta – kako stvari govore – sposobna je s njim se takmičiti, te ga (na kratki rok?) i ugroziti. Analitičari, ipak ne predviđaju da bi na duge staze € bio velik rival američkom dolaru, već da će ga prije dopunjavati, pružajući mu mogućnost za diversifikaciju i smanjivanje rizika kojem su izložene zemlje suočene s valutnim fluktuacijama.⁹

Sve zemlje u zoni € – članice EU, obvezale su se voditi zdravu gospodarsku politiku, temeljenu na niskoj inflaciji, zdravim javnim financijama i stabilnim monetarnim uvjetima. Glavni cilj Europske centralne banke (ECB) je upravo stabilnost cijena. Pravila o uspješnom ekonomskom rukovođenju temelje se na receptu niskih kamata, čvrstog investicijskog rasta, a time i visokoga gospodarskog rasta, stvaranja novih radnih mjesta. Veća gospodarska stabilnost i učinkovitost u Europi, ne samo da su dobri za Europu, već će donijeti i globalne ekonomski pozitivne učinke.

Danas se 85 posto burzanskih transakcija i polovica svjetske trgovine odvijaju u SAD dolarima. Može se očekivati da će se u budućnosti veći broj zemalja sve više okretati euru, kao alternativni američkom dolaru, kako u trgovini, tako i na financijskim tržištima.

Polazeći od veličine i stabilnosti gospodarstava koje su se opredijelile za euro, može se očekivati da će se sve više investitora, kad budu ulagali na svjetska burzanska tržišta, opredjeljivati za tu valutu. Porezna politika bi, također, trebala biti stabilna jer se temelji na čvrstom opredjeljenju EU o proračunskoj disciplini. Očekivani preustroj investicija ka € treba gledati u perspektivi: diversifikacija i udaljavanje od dolara već se odvija, a dodatni utjecaj € će se postupno osjetiti u onoj mjeri u kojoj se tržišta uvjere u njegovu stabilnost.

Takvi trendovi ne bi trebali uzburkati financijska tržišta u većoj mjeri, niti izazvati veći poremećaj kamatnih stopa. Dapače, trebali bi dovesti do veće međunarodne suradnje i smanjenja nestabilnosti tržišta. Uspostavlja-

9

Glede odnosa € i USD možda najbolje govore riječi bivšeg predsjednika EK Jacques Delorsa koji je svjedobno rekao da "izgradnja Europe nije boks meč". Ta izjava po mnogo čemu ilustrira europski pristup prema novoj međunarodnoj valuti. U svakom je slučaju pojava € od povijesnog značaja i za SAD, koji je dugo bio glavni nosač tereta vezanog uz dominantnu ulogu "najvrjednije zelene novčanice" na svjetskom financijskom tržištu.

nje eura, treba pružiti SAD novu priliku za dalje partnerstvo s Europom i za poticanje globalnog gospodarskog rasta, te očuvanje stabilnosti globalnog gospodarstva. Prema tome, korist od gospodarske i monetarne unije neće se osjetiti samo u Londonu ili Frankfurtu, već se treba osjetiti i na Wall Streetu. Korist trebaju ostvariti i američke kompanije, jer će diljem svijeta poslovati u stabilnijem ekonomskom okruženju, nego što bi to bio slučaj da eura nema.

Vlade u današnjim uvjetima poslovanja najčešće izražavaju svoje dugove u SAD dolarima. Pojava €, međutim, pruža mogućnost zemljama izvan EU diverzificirati strukturu svojih dugova i servisiranje istih, čime će postati manje ovisne i manje ranjive prema većim fluktuacijama tečaja SAD dolara. Jedan broj zemalja koje ne pripadaju EU zoni (uglavnom zemalja u razvoju) ima ograničen pristup međunarodnom tržištu kapitala, pa im i nije uvijek bilo moguće diverzificirati svoja dugovanja. Uvođenje eura otvorilo je dopunske mogućnosti ovim zemljama za poboljšanje valutne strukture svojih dugova kroz povećanu tražnju zajmova u euru.

Mogućnost za bolje upravljanje dugovima i smanjenje rizika moglo bi pomoći zemljama u razvoju da izbjegnju neke od poteškoća koje su, primjerice, pokrenule lavinu financijske krize u Aziji.

Zemlje koje se nalaze izvan euro zone također su počele koristiti euro kao službenu rezervnu valutu. Trgovinska razmjena tih zemalja s euro zonom će rasti. S obzirom na to da će rast trgovinske razmjene biti uglavnom utemeljen na euru, to će postati poticaj za centralne banke zemalja izvan euro zone da povećaju udio europske valute u svojim međunarodnim valutnim rezervama. Pokretanje eura, naime, predstavlja velik korak na putu europske integracije i jačanje osjećaja pripadnosti zoni eura, što bi upravo najbolje mogli znati sami Amerikanci.

Drugi pak analitičari drže da je najnoviji pad tečaja SAD dolara (potkraj 2002. i početak 2003, sve uoči najavljenog rata s Irakom, prim. D.B.), dio politike SAD kojom on nastoji zaštititi svoje gospodarstvo. Smatraju da je Bush podlegao pritiscima lobista, koji tvrde da je zbog jakog dolara posljednjih godina bez posla ostalo pola milijuna Amerikanaca, a trgovinska je bilanca istodobno dosegla ogroman "minus". Pritom analitičari podsjećaju da se SAD polovinom 90-ih već poslužio politikom slabljenja dolara u trgovinskom ratu kojim je natjerao Japan da svoje tržište otvori američkim kompanijama. Tada je, naime, tečaj dolara u vrlo kratkom roku pao s oko 120 na rekordno niskih 70-ak jena. Moguće je, tvrde danas oni, da se i sada Amerikanci služe slabljenjem dolara kako bi njihova roba na svjetskom tržištu postala jeftinija, a europska (i japanska) skuplja.

Situacija je eskalirala dotle da su dužnosnici MMF-a, WTO i Svjetske banke polovinom 2002. godine osudili povrat protekcionizma u SAD. Oštra (do sada nezabilježena) javna osuda je došla u obliku zajedničke izjave Horsta Kohlera, izvršnog direktora MMF-a, Mike Moorea, direktora WTO-a i Jamesa Wolfensohna, predsjednika Svjetske banke. U izjavi objavljenoj na skupu OECD-a u Parizu izražava se bojazan da bi potezi Washingtona mogli izazva-

ti lančanu reakciju drugih zemalja, te da bi jačanje protekcionizma posebice donijelo štete nerazvijenim zemljama.¹⁰ Mnogi ministri 40 zemalja OECD upozorili su Washington da svojim akcijama uništava multilateralni trgovinski sustav i dovodi u pitanje novu rundu trgovinskih pregovora, dogovorenih u Dohi u studenome 2001.

Literatura

EU/US news No 2-8, od lipnja 1999. do siječnja 2002.

The European Union & the World, Brussels, prosinac 2000.

Eurostat Year Book 2000, Brussels

Dr. Džemal Hatibović, "Osnovne karakteristike ekonomskih odnosa između SAD i EU", Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, travanj 2003.

Prof. dr. sc. Vlatko Mileta, "Gospodarska sinteza Europe", Školska knjiga, Zagreb, 1993.

Prof. dr. sc. Vlatko Mileta, "Suvremeni procesi europske integracije" FPZ, Zagreb, 2000.

Carlo Amirante, "Globalisation, the Market, the European Community – a New Economy, New Society, New Democracy", University of Naples Federico II, Italy, 2002. g.

Summary

In terms of economy, the EU and the USA are the two most connected areas in the world. This connection is ever so tighter transforming itself more and more into an economic integration. Numerous statistic data confirm that in the last decade there has been a strong economic integration between the EU and the USA. If the tendency continues on the basis of economic cooperation, then the EU and the USA could be far more efficient in accomplishing their (common) goals and interests on wider international field as well. The economic relations between the EU and the US have been based on the following documents: *Transatlantic Declaration*, *New Transatlantic Agenda - NTA* and *Transatlantic Partnership*. As euro has been introduced and the indicators confirm its steady strengthening, it is possible to anticipate creation of a bipolar establishment of the world monetary structure.

10

U izjavi, među ostalim, stoji i pitanje: "Kako pozivati lidere zemalja u razvoju da otvore svoje gospodarstvo, ako bogate nacije rade upravo suprotno?".